

SAVUNUCULUK REHBERİ

İÇİNDEKİLER

3

SAVUNUCULUK
NEDİR?
NE DEĞİLDİR?

5

DEVLET MERKEZLİ
SAVUNUCULUK VE
TOPLUM MERKEZLİ
SAVUNUCULUK

6

SAVUNUCULUK VE
SİVİL TOPLUM ARASINDA
NASIL BİR İLİŞKİ VARDIR?

7

SAVUNUCULUK
NEDEN
YAPILIR?

8

SAVUNUCULUĞUN
ADIMLARI
NELERDİR?

9

SAVUNUCULAR HALK
SAĞLIĞINI TEHDİT EDEN
BİR PROBLEME NASIL
YAKLAŞIR?

10

YEŞİLAY'DA
SAVUNUCULUK
NASIL YAPILIR?

13

BAĞIMLILIK ALANINDA
HANGİ İHLALLERLE
KARŞILAŞIYORUZ?

17

SAĞLIKLI YAŞAM
SAVUNUCULARI
PROJESİ NEDİR?

SAVUNUCULUK NEDİR?

- ▶ İngilizce savunuculuk kelimesi (advocacy), “yardıma çağırmak” anlamındaki Latince advocare fiilinden türemiştir.
- ▶ Savunuculuk kelimesi en basit hâliyle, **mahkemede müvekkili adına konuşan kişinin yaptığı işi tanımlar.**
- ▶ Tarihsel süreçte bu kavram, hak sahiplerinin bireysel ve kolektif haklarını koruma faaliyetlerinin genel adı olarak kullanılmaya başlanmıştır.
- ▶ Günümüzde ise **en geniş anlamıyla savunuculuk, belli bir amaç ya da politikaya destek vermek veya öneride bulunmak anlamına gelir.**
- ▶ Sivil toplum kuruluşları açısından **teknik anlamıyla savunuculuk; hak temelli çalışan kuruluşların, ulusal ya da uluslararası düzeydeki karar alma süreçlerini etkileme çabalarıdır.** Bu yönüyle, kolektif bir çıkar adına kurumsal elitlerin kararlarını etkilemeye yönelik her türlü girişimi kapsar.

Savunuculuğun Kökenleri

- » Toplumsal değişimin siyaset yoluyla mümkün olduğu inancı,
- » Devletin halk adına hareket ettiği düşüncesi,
- » Arzu edilen toplumsal dönüşüm için strateji ve müdahale gerektiği fikri, savunuculuk anlayışının temelini oluşturur.

SAVUNUCULUK NE DEĞİLDİR?

Savunuculuk ve Kampanyanın Farkları

Genel olarak kampanyalar, ele alınan bir sorunun geniş kitlelerce desteklenmesini sağlamak amacıyla yürütülen çalışmalardır. İmza toplama, mektup, faks ve e-posta gönderimi gibi yöntemler yaygındır. Savunuculuk kampanyaları ise, halk sağlığı politikalarına etki etmek ve karar alma süreçlerine katılım sağlamak amacıyla gerçekleştirilir.

Savunuculuk Lobi Faaliyeti Değildir

Lobi faaliyetleri, savunuculuğun yasaları etkilemeye odaklanan bir biçimdir. Kararların temsilciler aracılığıyla alındığı yapılarda (meclis, komisyon, uluslararası kuruluşlar vb.) etki sağlamayı hedefler. Genellikle kâr amacı güden kurumların başvurduğu bir yöntem olan lobicilik, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarını kendi çıkarları doğrultusunda etkilemeyi amaçlar. Savunuculuk ise kamu yararını gözetir ve katılımcı bir temelde yürütülür.

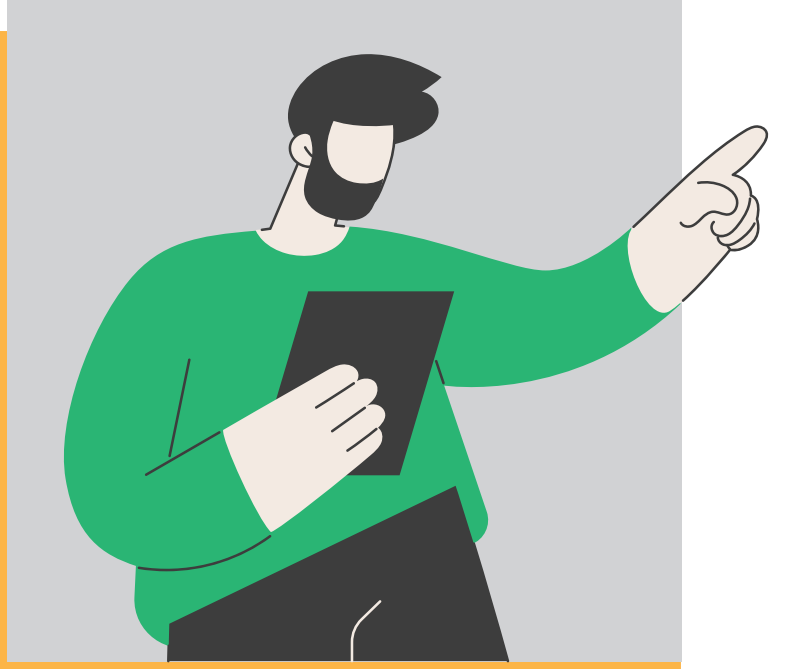
Savunuculuk, Propaganda Değildir

Propaganda; bir fikre ya da harekete taraftar kazandırmak amacıyla yapılan ikna edici programların bütünüdür. Bir etkinliğin propaganda sayılabilmesi için, bu etkinliğin tutumlar üzerinde kontrol kurarak istenen davranışlara yol açmayı hedeflemesi ve bu hedefin bir kampanya dâhilinde yürütülmesi gerekir. Savunuculuk ise hak temelli, şeffaf ve katılımcı süreçlere dayanır.

DEVLET MERKEZLİ VE TOPLUM MERKEZLİ SAVUNUCULUK

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte birey ve toplum sağlığını tehdit eden ihlaller yeni mecralarda ortaya çıkmaktadır. Bu durum, savunuculuk faaliyetlerinin daha geniş ve kapsamlı yürütülmesini zorunlu kılar.

Devlet merkezli savunuculuk, karar alıcıları etkilemeye odaklanır.

Toplum merkezli savunuculuk, toplum içinde farkındalık yaratmayı ve kamuoyu oluşturmaya hedefler.

Her iki yaklaşım birbirini tamamlayıcı niteliktedir. **Toplum merkezli savunuculukla yaratılan kamuoyu baskısı, devlet merkezli savunuculuğun etkinliğini artırabilir.**

SAVUNUCULUK VE SİVİL TOPLUM ARASINDA NASIL BİR İLİŞKİ VARDIR?

Savunuculuk kavramının sivil toplumla birlikte anılmaya başlaması, toplumdaki dezavantajlı grupların sosyal, ekonomik ve politik koşullar üzerinde söz sahibi olması gerekliliğiyle ilgilidir.

Günümüzde “**hak temelli savunuculuk**” yaklaşımı ön plandadır. Bu yaklaşımın etkili olabilmesi, bireylerin oluşturduğu kolektif yapılar olarak sivil toplum kuruluşlarının aktif rol almasına bağlıdır.

Sivil toplum savunuculuğunda amaç, kurumsal yapıların kararlarını kamu yararı doğrultusunda etkilemektir.

SAVUNUCULUK NEDEN YAPILIR?

"Eğer masada değilseniz masa konuşulan sizsinizdir," sözü kamusal kararların alındığı süreçlere dâhil olunmadığında sonuca etkinin mümkün olunamayacağını anlatmak için kullanılır. Bu durum, vatandaşlık ile aktif vatandaşlık arasındaki farkı da ortaya koyar.

Aktif Vatandaşın Özellikleri:

Kamu politikaları hakkında bilgi sahibidir.

Politika tercihlerine yön verme konusunda rol üstlenir.

Karar alma süreçlerine katılır ya da bu sürece dâhil olmayı talep eder.

Zararlı politikalara karşı önlem alır.

SAVUNUCULUĞUN TEMEL ADIMLARI

Farkındalık Artırma

Konunun neden önemli olduğuna dair kamuoyunu bilgilendirme.

Eğitme

Savunucunun halk sağlığı politikalarına ilişkin ileri düzey bilgi sahibi olması gerekir.

Örneğin:

- Tütün kontrol mevzuatının yeterliliği,
- Yasa dışı uyuşturucu kullanımındaki küresel artış,
- Çocukların alkol pazarlamasına maruz kalma durumu.

Uyarma

Var olan risklere ve gelecekte oluşabilecek tehditlere işaret ederek kamuoyunu bilinçlendirme.

Çözümler Sunma

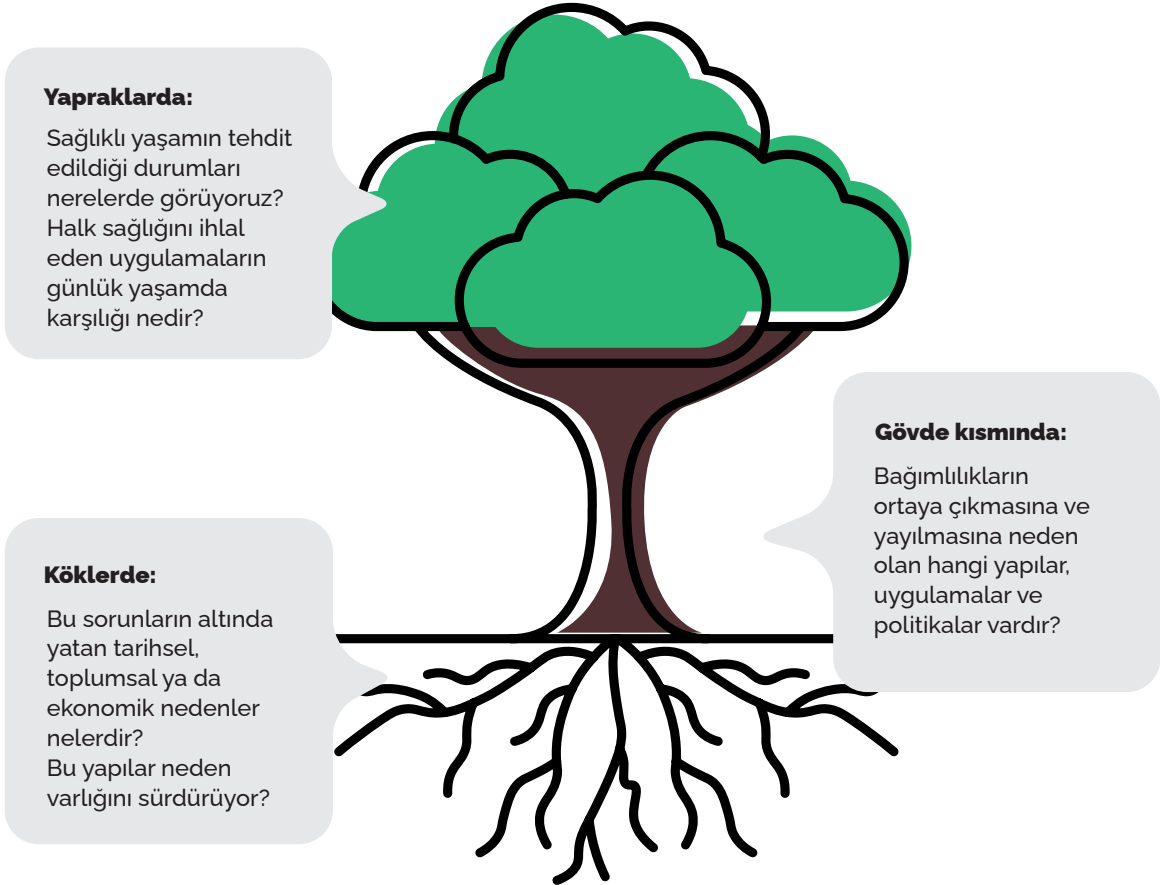
Kamu yararını gözeterek alternatif çözüm önerileri geliştirme ve karar alma süreçlerine katkı sağlama.

SAVUNUCULAR HALK SAĞLIĞINI TEHDİT EDEN BİR SORUNA NASIL YAKLAŞIR?

Savunucular, bir probleme yaklaşırken çeşitli yöntemlerden yararlanır. Örneğin, "Nedensel Faktör Ağacı" gibi araçlar bu süreçte kullanılabilir.

Sağlıklı yaşamı tehdit eden sorunlara yaklaşırken yalnızca görünen semptomlara (yapraklara) odaklanmak yeterli değildir. Asıl olarak sorunu besleyen yapısal etkenlere (gövdeye) ve derinlerde yatan tarihsel, sosyal ya da ekonomik kök nedenlere (kökler) odaklanmak gerekir.

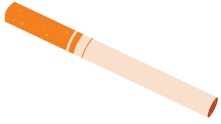
Sağlıklı Yaşam Savunucuları, halk sağlığını tehdit eden bağımlılıklara bu şekilde yaklaşır ve savunuculuk faaliyetlerini, halk sağlığı politikalarını etkilemek ve karar alma süreçlerine katılmak amacıyla yürütür.

YEŞİLAY'DA SAVUNUCULUK

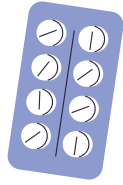
Yeşilay, insan onuru ve saygınlığını esas alarak toplumu ve özellikle gençliği zararlı alışkanlıklardan korumayı amaçlar. Bu kapsamda:

- ▶ Bilimsel yöntemlere dayanır.
- ▶ Alkol, tütün, madde, kumar ve internet bağımlılıklarıyla mücadele eder.
- ▶ Önleyici ve rehabilite edici halk sağlığı temelli savunuculuk çalışmaları yürütür.
- ▶ Kırılgan grupları gözetir.
- ▶ Objektif, kanıta dayalı veri ve küresel halk sağlığı ilkelerini esas alır.

Bağımlılık yapıcı maddeler

Tütün

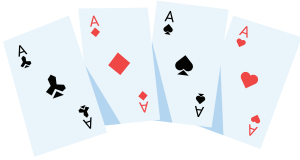

Yasa dışı uyuşturucu maddeler

Alkol

Davranışsal bağımlılıklar

Kumar

İnternet ve çevrim içi oyun bağımlılığı

“

Halk sağlığının korunması

Halk sağlığının korunması amacıyla, bağımlılık yapıcı davranışlara özel olarak odaklanılarak savunuculuk yapılır.

Etkili bir halk sağlığı savunuculuğu şu üç unsuru içermelidir:

Halk sağlığı açısından neyin yararlı veya zararlı olduğuna ilişkin objektif, kanıta dayalı bilimsel veriler ve bilgiler,

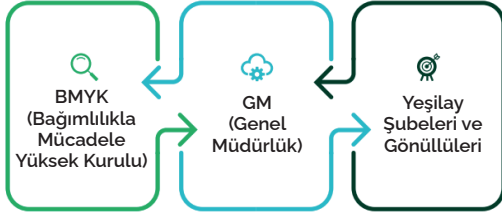
Farklı toplulukların kamusal taleplerine ilişkin farkındalık düzeyi,

Karar alma süreçlerine erişim yolları ve prosedürlerine dair bilgi.

SAVUNUCULUK FAALİYETLERİNİN İŞLEYİŞİ

ULUSAL SAVUNUCULUK FAALİYETLERİNİN İŞLEYİŞİ

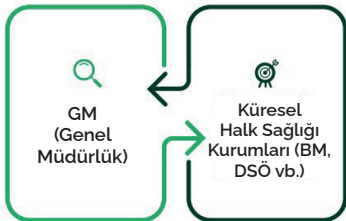
Ulusal düzeyde savunuculuk faaliyetlerinde, Yeşilay'ın görevi, Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu'ndan (BMYK) aldığı bilgi ve verileri Genel Merkez aracılığıyla şubeler ve gönüllülerle paylaşmak ve aynı şekilde şubeler ve gönüllülerden gelen bilgi ve verileri Genel Merkez üzerinden BMYK'ye aktarmaktır.

ULUSLARARASI SAVUNUCULUK FAALİYETLERİNİN İŞLEYİŞİ

Uluslararası düzeyde savunuculuk faaliyetleri; küresel bilgi birikiminin ulusal düzeye aktarılmasını ve ulusal ihtiyaçların, Birleşmiş Milletler ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) gibi platformlarda ifade edilmesini ve tartışılmasını sağlamayı amaçlar.

Bu bağlamda, Yeşilay Genel Merkezi ile DSÖ, DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi Sekreterliği, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi gibi küresel kurumlar arasında karşılıklı bilgi alışverişi ve ihtiyaç iletimi söz konusudur.

Savunuculuk Faaliyetlerinin Ortak Amacı

Ulusal ve uluslararası düzeyde yürütülen bu adımlar, nihayetinde karar alıcıları bağımlılıklar alanında etkilemeyi hedefler. Bu kapsamda:

- ▶ Mevcut bir mevzuat varsa, bu mevzuatın geliştirilmesine yönelik öneriler sunmak,
- ▶ Mevzuat bulunmuyorsa, yeni bir mevzuat oluşturulmasına ilişkin önerilerde bulunmak,
- ▶ Toplumda ihtiyaç duyulan bağımlılık alanlarında farkındalık oluşturmak,
- ▶ Yapılan bilinçlendirme çalışmalarının kamuoyundaki etkisini periyodik olarak ölçmek ve analiz etmek amaçlanır.

Bu adımların temel amaçları şunlardır:

- ▶ Mevzuat oluşumu ve gelişimine katkı sağlamak.
- ▶ Belirli bir konuyu veya sorunu politika gündemine taşımak.
- ▶ Gerektiğinde yeni politikaların oluşumunu engellemek ya da uygulanmasını sağlamak.
- ▶ Uygulanan politikaları izlemek ve değerlendirmek yoluyla, kurumun ilgili politika alanlarındaki duruşunu açık biçimde ortaya koymak.

HANGİ MEVZUATTAN YARARLANIYORUZ?

Savunuculuk faaliyetlerimizi yürütürken yararlandığımız yasal düzenlemeler şu şekildedir:

ULUSLARARASI MEVZUAT

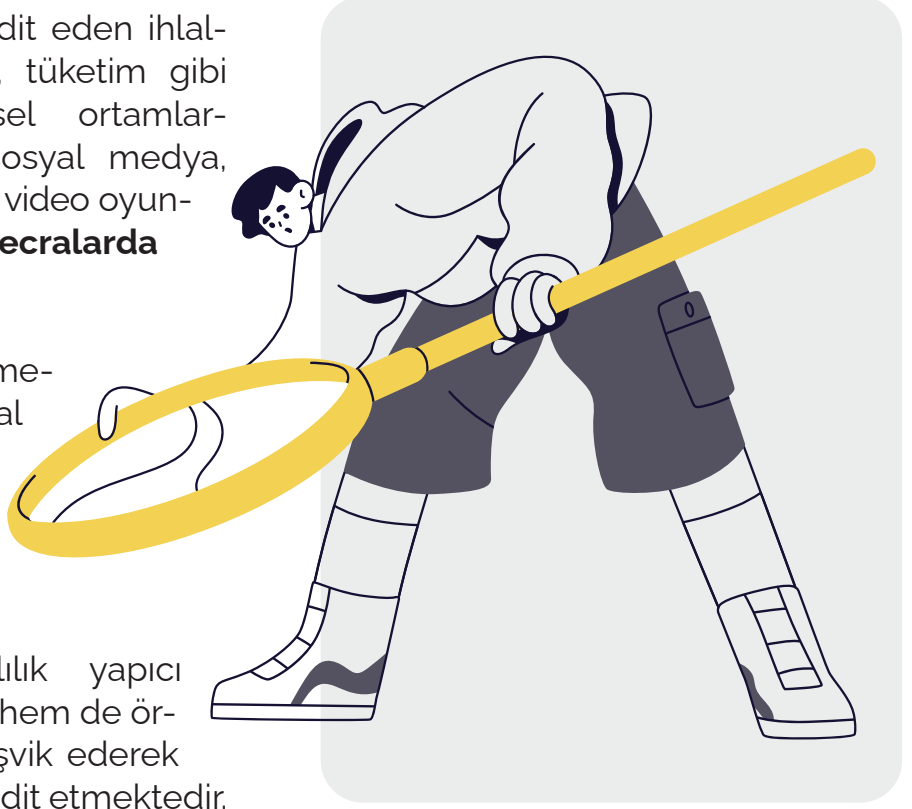
- ▶ DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi
- ▶ Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi
- ▶ 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi
- ▶ Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi

ULUSAL MEVZUAT

- ▶ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (58/2)
- ▶ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
- ▶ 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İhisiarı Kanunu
- ▶ 4207 sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun
- ▶ 7258 sayılı Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun
- ▶ 320 sayılı Milli Piyango Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
- ▶ 4733 sayılı Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkol Piyasasının Düzenlenmesine Dair Kanun
- ▶ 1262 sayılı İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu
- ▶ 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanun
- ▶ 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun
- ▶ 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (m. 8/1(a)-(c))
- ▶ 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun (m. 8/1(h))
- ▶ 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (m. 61/4)
- ▶ Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkilerin Satışına ve Sunumuna İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

BAĞIMLILIK ALANINDA SIKÇA KARŞILAŞILAN İHLALLER

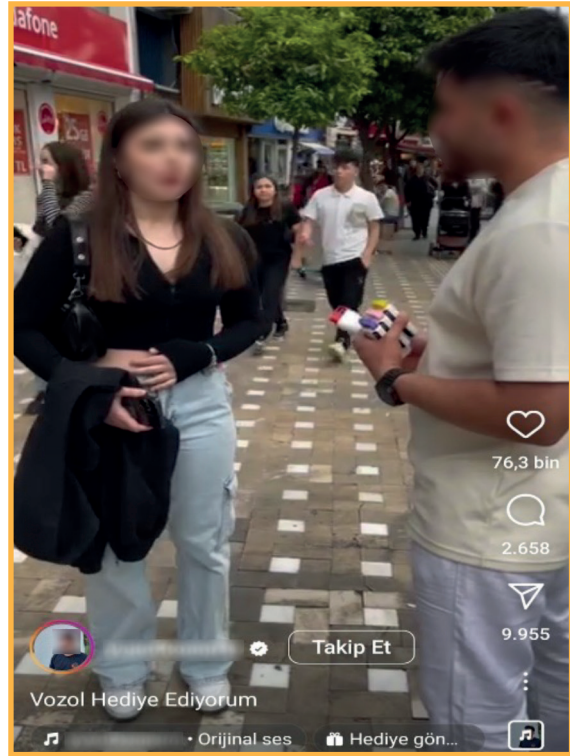
- ▶ Halk sağlığını tehdit eden ihlaller; satış, tanıtım, tüketim gibi süreçlerde fiziksel ortamlarda görülürken; sosyal medya, e-ticaret siteleri ve video oyunları gibi **dijital mecralarda** da yaygındır.
- ▶ Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, dijital platformlardaki iletişim stratejileri de gelişmiş ve çeşitlenmiştir.
- ▶ Endüstri, bağımlılık yapıcı ürünleri hem açık hem de örtük biçimlerde teşvik ederek sağlıklı yaşamı tehdit etmektedir.
- ▶ Özellikle davranışsal bağımlılıkları körükleyen yeni sistemler, pazarlama stratejileri ve oyun teknikleri, halk sağlığını tehdit eden ciddi unsurlar içermektedir.
- ▶ Video oyunlarının artan kullanıcı sayısı, bu alanı bağımlılık endüstrisinin faaliyetleri açısından cazip kılmıştır. Bu nedenle video oyunlarında da halk sağlığını tehdit eden ihlaller gözlemlenmektedir.

Yeşilay, savunuculuk faaliyetlerinde bu tür ihlalleri tespit ederek gerekli izleme ve müdahale süreçlerini yürütmektedir.

GÖNÜLLÜLERLE YAPILAN İZLEME FAALİYETLERİNDE TESPİT EDİLEN İHLAL ÖRNEKLERİ

Tütün ve alkol ürünlerinin satış ve tanıtım yasağının ihlal edilmesi

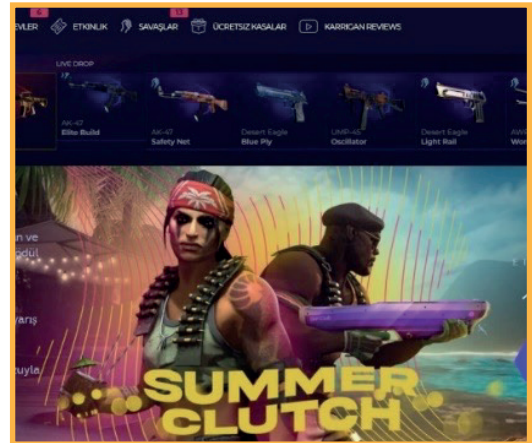
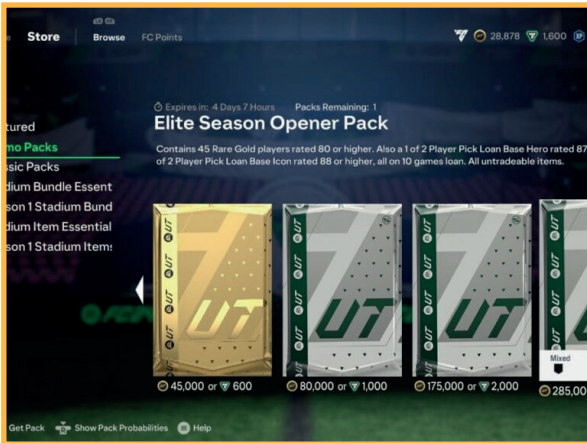
REKLAM YASAĞINA RAĞMEN ÖRTÜK PAZARLAMA İLE TANITILAN ALKOLLÜ İÇECEKLER

Alkollü içeceklerin açık reklamı yasak olmasına karşın, bazı medya içeriklerinde ürün yerleştirme, marka imajı çağrıştıran simgeler, sponsorluklar ve sosyal medya etkileyicileri aracılığıyla **örtük pazarlama teknikleri** kullanılmaktadır.

DAVRANIŞSAL BAĞIMLILIKLARI YAYGINLAŞTIRACAK BİÇİMDE VİDEO OYUNLARINDA KUMAR ÖĞELERİNE YER VERİLMESİ (SKIN KUMARI, LOOT BOX VB.)

Bazı video oyunlarında yer alan şansa dayalı öğeler (örneğin skin kumarı, loot box), genç kullanıcılar arasında kumar alışkanlıklarını teşvik edici bir etki yaratmaktadır. Bu sistemler, ödül-motivasyon mekanizması üzerinden bağımlılık riskini artırıp kullanıcıları tekrar tekrar harcama yapmaya yönlendirmektedir.

SAĞLIKLI YAŞAM SAVUNUCULARI PROJESİ NEDİR?

Yeşilay, birey ve toplum sağlığını korumayı amaçlayarak bağımlılıklarla mücadele kapsamında karar alıcıları harekete geçirmek amacıyla savunuculuk faaliyetleri yürütmektedir.

Sağlıklı Yaşam Savunucuları Projesi, bağımlılıklarla mücadelede toplumun bilinç, güç ve kaynaklarını harekete geçirerek gönüllülerin etkin ve kapsamlı savunuculuk çalışmaları yapmalarını hedeflemektedir.

Proje, özellikle dijital içeriklerde istem dışı maruz kalınan ihlallere karşı gönüllüleri bilinçlendirir. Gönüllülerin bağımlılıkla mücadelede izleme, hak ihlallerini bildirme ve kamu politikalarını etkileme süreçlerinde aktif rol almalarını sağlar.

yesilay.org.tr

[/1920yesilay](#)